

Řešení konfliktů a krizový management, vliv na vojenské umění

Svůj příspěvek rozdělím do pěti částí. Název mé práce vystihuje jeho obsah, a tím je vliv krizového managementu na vojenské záležitosti. Úvodní poznámky vás uvedou k pochopení celkového kontextu metodologie, proč je krizový management tak důležitý; další pasáže budou pojednávat o samotné povaze krizí jako takových, jak se USA vypořádávají s krizovým managementem, jak Spojené státy definují vojenské umění, a na závěr zjistíme, jaký je vliv krizového managementu na vojenské umění.

* * *

Krizový management se v minulosti (zvláště pro Spojené státy) zabýval zejména záležitostmi týkajícími se NATO a Varšavské smlouvy. Spojené státy byly součástí tohoto procesu. Novým na krizovém managementu pro Spojené státy dnes je, že krizový management se stává více zprostředkovacím procesem a jednáním, neboť USA již nejsou přímo jednou ze dvou stran konfliktu, ale mohou působit jako prostředník na základě mandátu Spojených národů.

Rozdíl je v chápání krizového managementu ve Spojených státech a v České republice. Obecně Spojené státy užívají techniky krizového managementu mimo vlastní zemi, aby hájily zájmy USA. Vzhledem k tomu, že kolem USA jsou dva oceány, Kanada a Mexiko, jedinou krizí, kterou bylo nutné řešit a kterou jsme řešili, byla krize na karibských ostrovech. Z českého pohledu je krizový management užíván častěji v rámci vlastní země, i když to nevylučuje, že by česká armáda nemohla být použita při řešení krizových situací někde ve světě.

Ve věrohodnějším příspěvku pana generála Antušáka mne zaujalo použití vojenského umění při obraně České republiky. Spojené státy *neuvžívají pojem vojenské umění pro akce ve vlastní zemi*. Zajisté, vojenské námořnictvo užívá po léta vojenské umění v praxi, ale *naše armáda je užívána výhradně pro řešení krizových situací v zahraničí*.

Druhá část mých úvodních poznámek se bude zabývat metodologií. Dr. Jake Kipp, plk. Milton a já jsme se již před několika měsíci rozhodli, že se budeme zabývat tímto tématem. Jak jsem zjistil, neexistuje žádná kniha, která by obsahovala kapitolu nazvanou „Krizový management a vojenské umění“. Začal jsem tedy slovníkem termínů, který vydalo ministerstvo obrany. K mému překvapení i počáteční panice - *americká armáda nedefinuje ani krizový management, ani vojenské umění*. Ale po rozhovorech s mnoha lidmi pracujícími v Pentagonu i s různými odborníky z mého institutu ve Fort Leavenworthu jsem byl nakonec schopen dát

dohromady, co pro nás znamenají pojmy vojenské umění a krizový management, jak s nimi pracujeme a jak je vykládáme.

V této oblasti nemáme žádné specialisty, kteří by se zabývali tím, co bychom mohli nazvat „úvahy o míru“, a proto bychom uvítali vaše komentáře k tomu, co jsem zde uvedl.

A konečně bych rád vysvětlil, proč je krizový management tak důležitý. Především doufám, že **vysvětlení krizového managementu bude pomáhat adaptačnímu procesu (o kterém mluvil dr. Kipp)**, naší schopnosti sednout si a probrat spolu důležitá témata. Za druhé - proč je to důležité pro vás. Než jsem přišel do Prahy, měl jsem možnost hovořit s různými experty na velitelství.

Jaké jsou důvody připojení se k Partnerství z české strany? Prvním bodem je porozumění angažovanosti v krizovém managementu. Proč je krizový management důležitý pro Spojené státy. Většinou je užítí ozbrojených sil otázkou americké prestiže a naší věrohodnosti plnit mandát OSN. To vyžaduje určitý plán, předvídavost a velikou kreativitu v rámci samotného procesu krizového managementu.

Hovořilo se o období stagnace v bývalém Sovětském svazu. V období konfrontace NATO a SSSR **se tato stagnace také týkala vojenské teorie a vojenského myšlení**. Byli jsme totiž omezeni jen na vztahy blok versus blok. Ted' nastala jiná situace, ozbrojené síly budou užívány po celém světě.

Dovolte, abych uvedl příklad, proč je to tak důležité pro Spojené státy. Ve Spojených státech běží reklama na telefon a v té reklamě se říká, že ve velmi blízké budoucnosti budou naším telefonem *hodinky*. Prostřednictvím hodinek budeme moci posílat fax přímo z pláže, když dáme svůj vůz do autoopravny, vrátíme se domů a automechanik nám může zavolat a ukázat na televizní obrazovce, co konkrétně našemu automobilu chybí. A když tuto situaci vztáhneme na bojiště: Dr. Kipp bude třeba velvyslancem a bude volat prostřednictvím hodinek plukovníka Miliona. Plk. Milton bude užívat svého bezdrátového faxu pro spojení s podřízenými jednotkami a v jednotkách plk. Miliona jsou vojáci, kteří mají ve svých hodinkách velmi malé kamery, které jsou schopny sledovat celé bojiště. To je tedy krizový management prostřednictvím vysoké technologie. Ale pokud se domníváme, že jen tohle samo o sobě přinese úspěch, potom se velice mýlíme.

Dosažení úspěchu vyžaduje hluboké pochopení náboženství, místní kultury, etnicity a dalších podobných faktorů. Úspěch také vyžaduje pochopení principu, který již před lety popsal Karl von Clausewitz, že těžištěm je poznání nepřítele.

Na podporu svého tvrzení si dovoluji uvést možná vymyšlenou historickou diskuzi mezi americkým a severovietnamským plukovníkem na konci vietnamské války. Víte, řekl prý americký plukovník, nikdy byste nás na bojišti neporazili. Severovietnamský plukovník se na chvíli zamyslel a pak odpověděl: To může být pravda, ale je to v podstatě **irelevantní**.

Proč to bylo irelevantní? Bylo to irelevantním, protože **Severovietnamci byli schopni po velice dlouhou dobu útočit na jedno z amerických těžišť důležitosti, tj. na podporu veřejnosti**. Protože - když vezmeme v úvahu počet obětí, zajatců, převaha je na naší straně, ale **nad Jihem zvítězilo vojenské odhodlání Severu**.

Závěrem úvodní části bych chtěl ještě jednou zdůraznit, že je důležité nepřeceňovat moderní technologii, neabsolutizovat technické požadavky v procesu krizového managementu. **Především musíme pochopit povahu krize a všech omezení, které nám ukládá vlastní země i mandát OSN.**

V dalším bych rád vysvětlil postoj USA k právě probíhajícím krizím. Tedy, když říkáme USA, vztahují to na sebe, a ne na vládu. Krize v současné době dostávají nový charakter. Mohou mj. signalizovat naprosté zhroucení vnitřní struktury státu. Propukají naprosto neočekávaně z etnických, náboženských na kulturních příčin.

Krize je definována v amerických vojenských předpisech jako incident nebo situace, která představuje nebezpečí Spojeným státům, jeho území, obyvatelstvu, ozbrojeným silám a vůbec americkým životním zájmům, kdy nastávají takové závažné diplomatické, ekonomické, vojenské a politické okolnosti, že k dosažení národních cílů musí být nasazena armáda Spojených států.

Základní charakteristiky moderních krizí jsou:

- ◆ Hlavní mocnosti nejsou často v krizových situacích schopny působit. Možná tím pravým důvodem není, že nejsou schopny jednat, ale že nemají zájem. Bude to dáno tím, že se jich krize přímo nedotýká, nijak neovlivňuje jejich národní zájmy či protože neexistuje mandát OSN.
- ◆ Regionální organizace jsou často neschopny jednat. Jistě dobře znáte pokusy NATO řešit situaci v bývalé Jugoslávii, ale Západoevropská unie nebyla schopna při vyhlášené blokadě asistovat, i Konference o spolupráci a bezpečnosti v Evropě je poněkud neschopná. Aby dokázaly přimět lokální struktury k přijetí krizového managementu, tyto organizace stále hledají ideální poměr rozumových důvodů a racionálních řešení.
- ◆ Krize mohou povzbudit mírové aktivity. Čím hlubší bude bosenská krize, čím neschopnější budou mezinárodní organizace, aby se vypořádaly s polovojenskými jednotkami v Bosně, tím větší popud bude mít mezinárodní společenství řešit krizi. Zatím si zastavení palby nikdo nevšímá, příslušníci jednotek OSN jsou drženi jako rukojmí, adresáti mají malý přístup k mírovým humanitárním konvojům a kombatanți manipulují proces krize ve svůj prospěch.
- ◆ Krize se vyvinula díky hrubému narušení zákonů a společnosti, za což je placeno etnickými a náboženskými konflikty.

Povaha krize činí obtížným identifikovat její těžiště (centre of gravity). Ti, kteří se snaží krizi zvládnout, musí pochopit povahu krize a rozhodnout, kterou stranu budou reprezentovat. Ať už jsou prostředky řešení krize jakékoli, je velmi důležité, kdo danou stranu podporuje na mezinárodní scéně.

Během války v Perském zálivu mezinárodní koalice identifikovala jako těžiště *iráckou armádu*, což byla vlastně republikánská garda na severu Kuvajtu. *Určení těžiště je ale daleko těžší při boji s nepravidelnými, respektive polovojenskými jednotkami, protože toto těžiště se může nacházet mezi místním obyvatelstvem nebo na začátku konfliktu nemusí vůbec existovat.*

Rád bych zde zdůraznil, jaký je rozdíl mezi vojákem pravidelné armády a příslušníkem ozbrojené skupiny. Voják je ochoten obětovat život pro svou zemi, je to disciplinovaný bojovník, který chce obnovit pořádek a přísahá věrnost svému státu.

Příslušník ozbrojené skupiny se ve válce zajímá nejvíce o kořist, je to převážně individualista (obtížně se podřizuje vojenské kázni), ničí společenský pořádek. Ti, kteří řídí řešení krizí (crisis managers), musí mít stále na paměti, že jde o konflikt pravidelných ozbrojených sil, vybavených nejmodernější technologií, versus „válečníci“. Válečníci se soustřeďují na zabíjení žen a civilního obyvatelstva, je těžké s ním vyjednávat a dospět k dohodě, v kultuře jejich chápání je kompromis slabostí, válečníci mají totiž zájem na trvání konfliktu.

Minulý měsíc vyšel v jednom americkém vojenském časopise článek o tom, jak bychom měli bojovat v některých krizových situacích ve světě. Opět byla zmíněna vysoká technologie. Tato technologie by měla být užívána, aby se zvýšila mortalita u protivníka, a na vlastní straně, aby se zvýšila schopnost přežití jednotek, které jsou nasazovány jako první. Jde jen o to, použít pokročilé technologie dříve, než se dostanou na bojiště.

Spojené státy mají své vlastní nástroje a metody, které jsou připraveny pro krizové i nekrizové situace a dobu. Jak jsem se již zmínil, USA nemají vypracovanou definici krizového managementu. Místo toho ale mají něco, čemu se říká *crisis action procedures, postupy při krizových situacích*, což jsou flexibilní postupy v daném čase, vztažené k předem připravenému plánu. Tyto plány mají celkem šest fází; já budu hovořit o těchto:

- **První fáze** je obdobím **rozvíjení situace**. Zjišťuje se vzniklá situace, určuje se její těžiště (centre of gravity), předává se hlášení do národního velitelského centra. Obecně je hlavní omezení a povaha krizí již vypracována. Zde musí být určeno, jedná-li se o konflikt etnický, náboženský či kulturní.
- **Druhou fází** je *crisis assessment, vyhodnocení krize*. Jsou stanoveny národní (americké) zájmy a identifikovány cíle, které jsou k těmto zájmům vztaženy. Navíc určovat, zda je vojenská akce dostupná a má-li být přijata, dávat doporučení přímo prezidentovi, může dnes i OSN. Doporučení jsou vypracovávána s ohledem na předpokládaný úspěch, na předpokládanou dobu nasazení armády, určuje se těžiště konfliktu.
- **Ve třetí fázi** začíná *force action development, vlastní akce armády*. Definují se úkoly, cíle, omezení. A tento proces pokračuje, dokud není přijato rozhodnutí.
- **U čtvrté fáze** si povíme, **jak Spojené státy definují vojenské umění**.

Nejjednodušší odpověď zní - nedefinují je. Českou definici všichni znáte, není nutné ji zde opakovat. Snažil jsem se porozumět americké definici vojenského umění. Pisatel projevů náčelníka štábu pozemního vojska generála Jacka Sullivana mi řekl: Napiš si definici sám, budeš totiž první, kdo to kdy zkusil. Co jsem tedy udělal: Mluvil jsem s jedním generálem ve výslužbě a s jedním velmi dobrým a zkušeným učitelem na vojenské akademii, problém jsem diskutoval také s dr. Kippem. Myslím, že to nebude ztráta času, když si poslechnete, co si myslí americký generál, učitel na americké vojenské akademii a také vám předložím definici dr. Kippa.

Americký generál definoval vojenské umění jako umění aplikování principů vojenské doktríny. Doktrína neznamená strategii na velmi vysoké úrovni, jak je to v ruském systému. Slovo *doktrína* je v angličtině ve skutečnosti velmi blízké tomu, co nazýváte vojenské umění.

Zahrnuje to konceptuální proces, vyjasňování konceptu operace, daného záměru vyššího velitele či velitele amerického území. Podle obsahu činnosti vidíme, že je to tvůrčí proces.

Učitel na vojenské akademii definoval vojenské umění následujícím způsobem: **Je to umění skládající se ze čtyř složek: bezprostřední vyjádření, nástroje, kreativita a metoda.** Protivník je vlastně médiem pro vyjádření, nástroje jsou prostředky vyjádření, které na operační úrovni ukazují jakým způsobem formovat (*shape*) nepřítele, kreativita obsahuje strukturu pro plán, metoda zahrnuje uplatnění naší schopnosti bojovat ve válce a vést operace.

Dr. Kipp mi nabídl dvě varianty. První je myslím blízká krizovému managementu, a protože dr. Kipp zná dobře sovětskou vojenskou teorii, **jeho definice připomíná jak vaši, tak sovětskou verzi.**

Vývoj vojenského umění není univerzální, ale je ovlivněn historickými a národními zvláštnostmi, geografickou situací a ostatními faktory. Pozornost je soustředěna na vedení kampaní a následné operace, vyčerpání protivníka, což by mělo vytvořit podmínky pro vítězství. Jestliže by někdo chtěl písemně vyjádřit vojenské umění, dostane pravděpodobně plán operace, který se vztahuje jak ke strategické, tak operační úrovni, avšak současně vojenské umění bude vyžadovat schopnost předvídání vyššího stupně. Musíme předvídat nejenom povahu konfliktu, ale také - co má kdo dělat a s kým.

Nejlepším příkladem, který mohu uvést, jsou mnohonárodní jednotky. I mezi těmi, kteří řídí krizový management, je možné vidět při konfliktech s domácími silami rozdílné reakce. Když na americkou armádu zaútočily domácí jednotky v Somálsku, naše reakce byla jiná než u jiných národů. I naše reakce na mrtvé byla jiná. Proto musím znovu zdůraznit, že **naš přístup ke krizovému managementu a vojenskému umění podle definice není univerzální, obecný, ale je formován našimi vlastními zkušenostmi.**

Již dlouho zasahujeme v zahraničí a i nadále budeme muset umísťovat naše jednotky na cizím území jako dříve, tak jak to děláme léta, ale za změněných podmínek. Nicméně naše armáda se rychle učí a ze vzniklých problémů, jako třeba v Somálsku, si bere ponaučení.

Nyní poslední část mého referátu: **Jaký je vliv krizového managementu na vojenské umění.** Uvedu několik příkladů. Ještě jednou musím zdůraznit, že nejdůležitějším je určit těžiště (*centre of gravity*). Včera jsem byl překvapen, že jsem ani jednou neslyšel termín „koaliční síly“. Když se vrátíme zpět do dob konfrontace NATO-Varšavská smlouva, k tehdejšímu způsobu plánování boje, vidíme, že jsme se soustřeďovali výhradně na vojenské koalice. **Dnes se soustřeďujeme na proměnná těžiště problémů.**

Jaké jsou další dopady nové situace?

■ **Za prvé**, kritéria pro použití ozbrojených sil, která určují političtí představitelé země nebo mandát OSN, zcela určitě omezí schopnost vojenského velení užívat

jisté aspekty nasazení armády, což zase zpětně ovlivní vojenské umění při plánování bojových operací.

Nasazení armády v Americe je těsně spjato s vůlí země podporovat nasazení ozbrojených sil v zahraničí. *Spojené státy vstoupily do období „sebeodstrašení“, kdy neexistence a nepřítomnost žádného většího vojenského ohrožení, obavy před zbytečnými ztrátami, odrážejí od jakéhokoli užítí americké armády v zahraničí.*

Americká velvyslankyně Madeline Albrightová původně podporovala a hlásala politiku, kterou nazývala „asertivní multilateralismus“. Tato politika se ale v současné době postupně změnila v striktní „princip kondicionality“.

■ **Za druhé,** krizový management bude odstrašovat konflikt, pokud bude veden jako součást kolektivního bezpečnostního plánu. To znamená, že velký počet států, jak jsem se zmínil již dříve, každý s jiným chápáním vojenského umění, musí působit jako vojenský celek. Podle jednoho pentagonského analytika, armáda Spojených států bude řešit rozdíly mezi členy koalice postupným nahrazením konceptu „pracovníka manévru“ na koncept „pracovníka znalostí“ (knowledge worker), to znamená, že *válka bude vedena prostřednictvím znalostí, informací.* To ale není americká oficiální politika, to je jen jeho vlastní názor.

■ **Za třetí** vás bude pravděpodobně nejvíce zajímat, že krizový management zahrnuje také vztahy v čase a prostoru (*compressed time-space relationship*), které velice zkracují dobu přijímání rozhodnutí. Při boji s polovojenskými jednotkami to velmi omezuje naši schopnost používat operační umění; znamená to, že velice často může činnost vojáků na taktickém stupni získat strategický význam.

■ **Za čtvrté** bude krizový management také ovlivněn využitím speciálních útvarů. Zejména při plánování kampaní to jsou taktické jednotky, které plní strategické úkoly. Nazývají se „*informační celky*“ (*information worker's packages*). Zahrnují zvláštní operační síly, vojenské zpravodajství, důstojníky umístěné mimo území vlastního státu (*foreign area officers*) a také psychologické operace.

Ještě jsem se nezmínil o možná nejdůležitější složce - jednotce zodpovědné za styk s civilní veřejností, která má za úkol informovat o kulturních, náboženských a etnických problémech.

■ **Za páté.** Použití vojenského umění v krizové situaci bude také ovlivněno omezenou vnímavostí nasazených sil pro kulturní, náboženské a etnické klima daného regionu. Na nedávné konferenci v Moskvě mne a dr. Kippa informoval bývalý velitel ruských vojsk v Tádžikistánu o problémech, se kterými se tam setkal, když nařídil manévry na islámský svátek. A to bylo v míru, ne v krizové situaci. To je příklad citlivosti místního obyvatelstva a armáda musí být schopna toto obyvatelstvo přesvědčit, aby ji podporovalo.

■ **Za šesté.** Krizový management ovlivňuje vojenské umění způsobem, kterým mezinárodní právo omezuje použití ozbrojených sil. Mnohé instance v Bosně si ženevských konvencí dnes vůbec nevšímají. To se ovšem netýká jednotek OSN, ale příslušníků soupeřících stran. A vzhledem k porušování mezinárodního práva může tzv. válečná mentalita také ovlivňovat použití ozbrojených sil.

Již jsem se zmínil, že vojenské umění bude také pravděpodobně ovlivněno během krizové situace i činy jednotlivých vojáků. Voják, který zapíše do počítače systému řízených střel špatnou informaci a střela potom zasáhne nějaké kulturní či náboženské středisko, udělá mnoho škod a ovlivní, více než si umíme vůbec představit, příští užití vojenského umění v krizových situacích.

* * *

Celkově shrnuto, z uvedeného vyplývá, že počet krizí, které si země může dovo-
lit, záleží na tom, jak často je vojenská podpora při řešení krizí užívána, kolik toho
umožňuje vojenský rozpočet, zda vzniklé krize nejsou příliš rozsáhlé a jaká jsou
omezení ukládaná vojenskému velení.